

oko političkoga ojačanja njihova jezika u Ugarskoj i Hrvatskoj. Tada su ugarski staleži već imali posve jasne pojmove o nacionalizmu i o važnosti gospodujućega jezika, pače jedan je zastupnik (Pavao Nagy od Felső-Bükk-a) izrekao na saboru misao, da je „materinji jezik važniji faktor od ustava i staleštva“, jer se podjarmljeni narod može osloboditi, ali propašću jezika propao je i narod. S time je u svezi stavio onda prijedlog, da se u ugarske regimente uvede mađarski jezik kao službeni i komandovni, čemu se mađarski zastupnici u donjoj kući listom odazvaše. Ali konzervativna i dvoru odana gornja kuća, a onda Hrvati u obje kuće usprotiviše se tomu prijedlogu, pa stoga i propade. Hrvati su se naročito grčevito držali latinskoga gledajući jedino u njemu mogućnost i jamstvo hrvatskoga sudjelovanja kod zajedničkih posala; jer valja imati na umu, da se tada nije radilo jedino o domaćim, nego zbog podvrženosti hrvatske uprave ugarskoj vladi (od 1779. ili 1790.) i o zajedničkim poslovima s Ugarskom, od kojih je zavisila ako ne sudbina zemlje, a ono svakako sistem u njezinoj upravi. Baš zbog toga nije se nikako s uspjehom dao staviti prijedlog o uvođenju hrvatskoga jezika u hrvatski javni život, a da se prije svega ne dokine onaj zakonski članak (LVIII: 1791.), kojim bješe uprava Hrvatske podvržena ugarskoj vladi. Budući da su Hrvati dobro znali, da se zbog tadanjih međunarodnih prilika nije moglo pomišljati na dokućenje toga zakonskoga članka u njihovu korist, oni su se morali boriti za latinski jezik, e bi tako spasli svoj ugroženi tisućljetni politički individualitet.¹ No Hrvati došli su na ovaj sabor sa uputom svoga, da zatraže, da se „utjelovljenje Rijeke kraljevini“ (naime u smislu rješenja Marije Terezije od 9. sept. 1776.) u zakoni. Taj su prijedlog prihvatili ugarski staleži, a nato je kralj Franjo o tom potvrdio zakonski članak (IV: 1807), koji kaže: „Privolom Njeg. Veličanstva, koje ne će da dalje zateže s ispunjenjem vruće želje kraljevine, očituje se ovim, da grad Rijeka s lukom, već od prejasne carice i kraljice Marije Terezije osobitom diplomom kraljevini utjelovljena, pripada istoj kraljevini. Ujedno dat će se gubernatoru riječkom slobodno mjesto i glas u velikaškoj, a zastupnicima grada Rijeke u staleškoj kući.“ Ali ovaj zakonski članak nije zadovoljio hrvatskoga sabora, kad ga je u februaru 1808. proglasio. Stoga hrvatski sabor stvori zasebni zaključak s obzirom na ovaj, da „budući da je grad Rijeku kraljica Marija

¹ Prigovarati Hrvatima ovoga vremena, što su se držali latinskoga jezika, mjesto da su se zauzeli za hrvatski, znači nerazumijevati ovo doba.